

Е-ДЕМОКРАТІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАРОДОВЛАДДЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Стаття присвячена проблемі становлення та розвитку різних форм демократичного устрою в контексті нових інформаційних викликів. Показано, що моделі демократичного устрою кожної країни своєрідні і не зводяться до якогось уніфікованого набору інститутів і правил. Розкривається розуміння електронної демократії, як найбільш ефективного способу розв'язання проблем, які стосуються безлічі людей. Визначено, що е-демократія доповнює традиційні інструменти демократії і є тісно взаємопов'язаною з ними.

Ключові слова: політична демократія, електронна демократія, інформаційні технології, інструменти демократії.

Abstract

The article deals with the problem of formation and development of various forms of democratic system in the context of new information challenges. It is shown that the model democratic system of each country unique and can not be reduced to a uniform set of institutions and rules. Expands understanding of e-democracy as the most effective way of solving problems that concern many people. Determined that e-democracy complements the traditional tools of democracy and is closely linked with them.

Key words: political democracy, e-democracy, information technology, tools of democracy.

Демократичні перетворення наприкінці ХХ століття, «запропонували» світові велику розмаїтість форм реалізації найбільш затребуваної в наш час моделі розвитку — демократії, яка іноді розглядається як універсальний засіб розв'язання нагальних соціально-політичних проблем. Сьогодні зрозуміло, що моделі демократичного устрою кожної країни своєрідні і не зводяться до якогось уніфікованого набору інститутів і правил. Тому завжди йдеться про конкретну форму демократії в конкретній країні, яка залежить від соціально-економічних умов, традиційного устрою держави, політичної культури, сформованого в суспільстві сприйняття влади [1].

До питання про те, яку політичну систему можна визнати демократичною, по-різному підходили такі дослідники, як Р. Даль, Ф. Закарія, Г. О'Доннел, С. Хантінгтон, І. Шумпетер. Останній визначив демократію як інституційний устрій, призначений для прийняття політичних рішень, де індивіди набувають владних повноважень за допомогою конкурентної боротьби за голоси виборців [2, с.4]. У 70-ті роки ХХ ст. Р. Даль увів до наукового обігу поняття «поліархія», яке, на його думку, більш точно відображає суть сучасної демократії. Він же запропонував набір мінімально необхідних критеріїв сучасної політичної демократії [2, с. 40] до якого в цілому слід віднести такі формальні процедури: загальні виборчі права громадян; можливість для громадян займати виборні посади; регулярне проведення вільних, конкурентних і справедливих виборів; наділення обраних посадових осіб конституційним правом контролю за урядовими рішеннями; відсутність утисків на політичну опозицію; право громадян створювати незалежні асоціації і організації (включаючи незалежні політичні партії й групи інтересів) і приєднуватися до них; вільний доступ громадян до джерел альтернативної інформації.

Але якщо порівняно недавно політичні теоретики вивчали підтипи демократичних систем із урахуванням відмінностей між «зрілими» ліберальними демократіями, то поставторитарні трансформації породили безліч нових політичних режимів. З урахуванням реального стану справ в царині прав і політичних свобод громадян, приблизно 1/3 держав, визнаних сьогодні демократичними, класифікують як лише «частково вільні» [3, р. 28]. На думку С. Хантінгтона, «сама демократія стає все більш диференційованою» [2, с. 80]. Його позицію поділяє відомий дослідник поставторитарних

режимів Г. О' Доннелл (який запропонував свого часу термін «делегативна демократія»), відзначаючи, що нинішні процеси демократизації, що охопили десятки країн в різних регіонах світу, не можуть привести до однакового результату [4].

Більш того, сьогодні політична наука називає ліберальними демократіями ті держави, які досить складно вписати в цю модель (наприклад, Малайзія і Сінгапур) [5, с. 161]. Американський дослідник Л. Даймонд, проаналізувавши на початку 90-х років XX ст. сутність латиноамериканських демократій, виділив значну групу країн, які позначив як «частково неліберальні демократії», «конкурентні напівдемократії», «напівдемократії з обмеженим плюралізмом» й «напівконкурентні, частково плюралістичні автократії». Ще більш категоричним є американський політолог А. Пшеворський, який називає демократію системою «впорядкованої невизначеності» або «організованою невизначеністю» [6, с. 31]. Ця невизначеність цілком може стати фатальною для долі демократії. Тобто, якщо за авторитарно-тоталітарних режимів цілком прозорим є відповідь на питання: хто здійснює владу, то в умовах невизначеності виникає складність соціально-політичної адаптації до незрозумілого фантомному режиму, а тому виникає спокуса політичної редукції — повернення до звичної із давніх давен схеми: вождь — партія — народ. Невизначеність результатів демократичного процесу цілком пояснює те, чому ми зіштовхуємося із такими різними типами і формами демократії, широким спектром політичних режимів, які можна розташувати в континуумі між демократією і авторитаризмом [7].

Але сьогодні зміни в економічному житті суспільства, що викликані процесами розвитку, насамперед, інформаційних технологій, змінюють вимоги до соціально-політичних інститутів, які повинні прилаштовуватися, виявляти гнучкість, генерувати інновації. Однією з таких інновацій слід вважати зародження в Україні паростків так званої е-демократії.

Сьогодні демократія — це не тільки і не стільки голосування, скільки соборне мислення; голосування — просто один із способів прийняття рішень на останньому етапі спільного обмірковування (*deliberation*). Електронна демократія — найбільш ефективний спосіб розв'язання проблем, які стосуються безлічі людей (від будинку — до країни) за участю всіх зацікавлених. Електронну демократію (*e-democracy*) визначають як інструмент зміцнення демократії, демократичних інститутів та демократичних процесів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, вона — не є у відомому сенсі, різновидом політичного режиму, але є однією зі стратегій підтримки демократії, демократичних процесів і демократичних цінностей. Вона доповнює традиційні інструменти демократії і є взаємопов'язаною з ними. Складовими е-демократії є:

- електронний парламент;
- електронне законодавство;
- електронний суд;
- електронне посередництво;
- електронні вибори;
- електронний референдум;
- електронне голосування;
- електронні петиції;
- електронні кампанії;
- електронні опитування тощо [8].

Але для того, щоб спроби електронного залучення громадян до управління були ефективними, суспільство повинно набути достатній досвід щодо традиційних методів участі громадян у житті суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Корнієнко В. О. Демократія як ідеал і як реальність [Текст] / В. О. Корнієнко // Дослідження світової політики : збірник наукових праць. — Вип. 10. — Київ, 2000. — С. 23–29.
2. Теория и практика демократии. Избранные тексты [Текст] / под ред. В. Л. Иноземцева, Б. Г. Капустина. — М. : Ладомир, 2006. — 462 с.
3. Diamond L. Is the Third Wave Cher? / L. Diamond // Journal of Democracy 7.3 (1996) 20-37 P. 28.
4. О'Доннелл Г. Делегативная демократия [Текст] / Г. О'Доннелл // Век XX и мир. — М., 1994. — № 7–8. С. 186–198.

5. Воскресенский А. Д. Политические системы и модели демократии на Востоке [Текст] : учеб. пособие для студентов вузов / А. Д. Воскресенский. — М. : Аспект Пресс, 2007. — 190 с.
6. Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке [Текст] / А. Пшеворский. — М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2000. — 320 с.
7. Мельвиль А. Ю. Демократические транзиты [Текст] / А. Ю. Мельвиль // Политология : Лексикон / Под ред. А.И.Соловьева. М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007. — С.123-134.
8. Грицяк Н. В. Електронна демократія як механізм політичної взаємодії [Текст]: навч.-метод. рек. / Н. В. Грицяк, С. Г. Соловйов. — К. : НАДУ, 2013. — 44 с.

Корнієнко Валерій Олександрович — д-р політичних наук, професор, завідувач кафедри соціально-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Valerii Kornienko — Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: valkorney1958@gmail.com